

De mysterieuze heerseres

De grootste woestijn ter wereld is de Sahara, die wegens haar grote rijkdom aan aardolie- en aardgasvelden de laatste tijd in het teken van de internationale belangstelling stond. Met haar overgangsgebieden beslaat ze een oppervlakte van ongeveer 9 miljoen km², dus ongeveer zo groot als de Verenigde Staten van Amerika. In haar grootste uitgestrektheid beschouwd, ligt de Sahara tussen de Middellandse Zee en het Atlasgebergte in het noorden, de Atlantische Oceaan in het westen en de Rode Zee in het oosten; in het zuiden reikt ze ongeveer tot aan het Tsaadmeer. Men stelt zich de Sahara wel eens als een reusachtige, centonige zandvlakte voor. Dat is helemaal niet waar. Wel vertoont de noordelijke rand een brede strook zandduinen, die onder de invloed van de wind voortdurend van vorm veranderen. Naar het zuiden toe worden deze duinen hoger en vormen het gebied van de zogenaamde *ergs*, een schraal landschap dat verscheidene duizenden km² uitgestrekt is. Deze ergs komen voornamelijk in de noordelijke helft van de Sahara voor. Het centrale gedeelte van de woestijn daarentegen is uit plateaus en berglandschappen van vulkanische oorsprong samengesteld. De hoogte van massieven zoals die van Ahaggar en van Tibesti overtreft in sommige gevallen de 3000 m (de Emi Koessi in Tibesti is

3415 m hoog). Dat in deze gebieden het vulkanisme nog niet helemaal uitgestorven is, bewijzen de *fumarolen* in het Tibestigebergte. Fumarolen zijn damp- en gasbronnen (*fumea* = rook), die nog grote hoeveelheden stoom en magmatische gassen uitspuwen. Tussen de toppen van deze gebergten kruipen diepe valleien met droge rivierbeddingen. Dit verschijnsel wijst erop, dat in de Sahara vroeger een ander klimaat heerste. Toen vloeiden in dit land van savannen grote stromen.

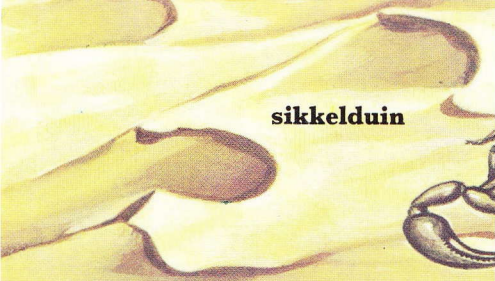
Van deze "vette jaren" getuigen nog de versteende boomstammen die men op sommige plaatsen aantreft. Hoe het klimaat zich in de Sahara wijzigde? Daarover tasten wij nog in het duister. Wij weten in elk geval dat deze woestijn nu nog altijd "Het land van de dorst" wordt genoemd. Wie onverwachts wordt opgehouden, moet sterven, want waterbronnen zijn uiterst zeldzaam en vaak honderden kilometers van elkaar verwijderd. Dat ondervonden in 1955 een groep reizigers, die wegens onvoorziën opont-houd zonder drank vielen en allen omkwamen. De Sahara is inderdaad een droge woestijn. Stromend water ontbreekt er helemaal; de geringe neerslag (minder dan 100 mm; België gemiddeld 835 mm) verdampt, alvorens hij in de grond kan doordringen. Nergens ter wereld stelde men hogere zomertemperaturen

vast: te Timimoen noteerde men een absoluut maximum van 55,40°C! Van arbeid is in dergelijke omstandigheden geen sprake.

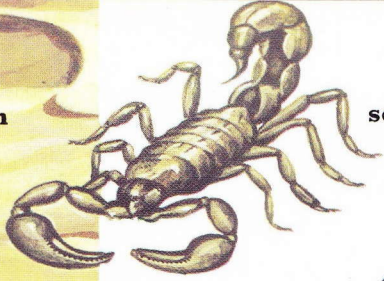
Over het ganse jaar gezien zijn de temperatuurverschillen tussen dag en nacht zeer groot. Dat werkt de vergruizing en de verbrokkeling van de gesteenten in de hand.

Snelle afkoeling van verhitte rotsen veroorzaakt immers sterkespanning, zodat ze vaak met dreunend geweld uiteenbarsten. De met zand beladen wind heeft de vrije hand in zijn afslijpende werking. Hij blaast de afbraakproducten samen in afgesloten verzamelbekkens en geeft aan de streek een desolaat uitzicht.

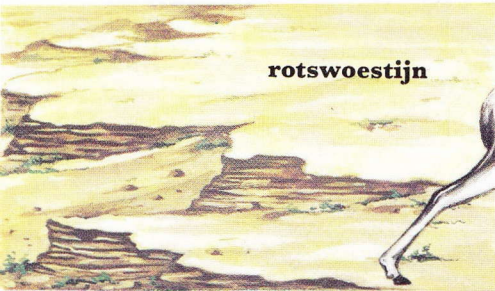
Tegen deze onmetelijke dorheid en droogte steken de *oasen* schril af. De oasen zijn vruchtbare plekken, die meestal in de beddingen van tijdelijk droge rivieren (of *oueds* = *wadi*) voorkomen of in andere lager gelegen gedeelten, waar artesisch water zich in de ondergrond kon verzamelen. Hier is plantengroei mogelijk en in de schaduw van de dadelpalm zoeken de woestijnbewoners beschutting. Stel je niet voor, dat deze dadelbomen, die vaak door de mens werden aangeplant, tot enkele exemplaren beperkt blijven. Hun aantal wisselt natuurlijk af: de Fezzan-oasen in de Libische woestijn tellen een miljoen dadelpalmen, in Tibboe, ten zuiden van het

sikkelduin

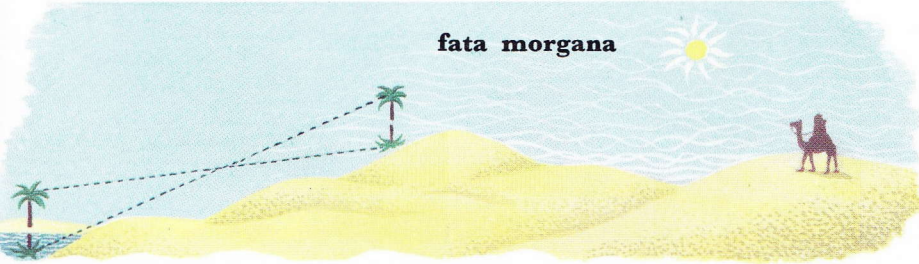
scorpioen

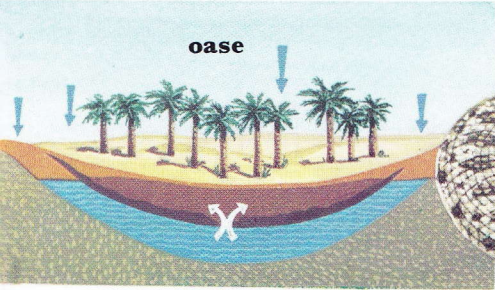
rotswoestijn

gazelle

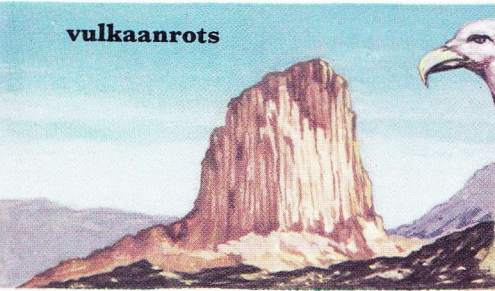
fata morgana

oase

gehoornde adder

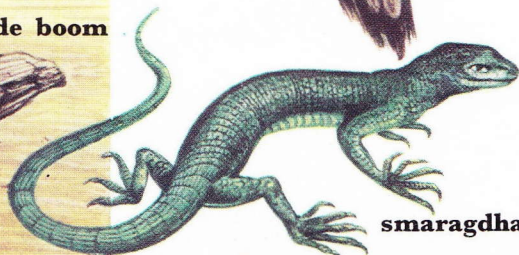
vulkaanrots

gier

versteende boom

smaragdhagedis

De Sahara, de grootste woestijn ter wereld, is geen oneindige zandvlakte. Naast zandheuvels (ergs) biedt het gevarieerde landschap uitgestrekte plateaus en vulkanische berglandschappen, die hoogten boven de 3000 m bereiken. De Sahara is een droge en hete woestijn met grote temperatuurschommelingen tussen dag en nacht. Vandaar de verbrokkeling van de gesteenten. De oasen vormen de levenscentra van dit "Land van de dorst".

bergland van Tibesti, treft men er meer dan tweehonderdduizend aan, elders nog aantallen variërend tussen tien- en honderdduizend. De dadelbomen vormen dus werkelijk samenhangende bossen. Reeds in de 19e eeuw boorden de Fransen artesische putten en slaagden erin op die wijze een aantal nieuwe oasen te doen ontstaan. De ontdekking ten noorden van de Ahaggar- en de Tibestimassieven van reusachtige onderaardse waterreservoirs met een oppervlakte van enige honderdduizenden km² zal trouwens de bevoeiingswerken van de Sahara zeer gunstig in de hand werken. Waar water en planten voorkomen, is inderdaad leven mogelijk. Vandaar dat men in de randgebieden ook dieren aantreft, zoals de gazelle. Roofvogels wagen zich echter tot in het centrale gebied, waar ook de woestijnvos de nodige prooi vindt om in leven te blijven. Onder de kruipdieren is de gehoornde adder de merkwaardigste, omdat ze zich voortbeweegt door zijdelings snel over het zand te rollen. In de noordelijke randgebieden leeft de gevreesde schorpioen, een spinachtig dier, dat met zijn giftstekel pijnlijke zwellingen, hevige koorts en een sterke afscheiding van de oog- en neusslijmvliezen veroorzaakt.